

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1921.

Andra kammaren.

Nr 14.

Tisdagen den 15 februari.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 8 och 9 innevarande februari.

§ 2.

Herr statsrådet *Ericsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 72, angående årliga understöd å allmänna indragningsstaten åt ombudsmännen vid sjömanshuset i Kalmar P. A. Nelsson och vid sjömanshuset i Marstrand Mathilda Nordström;

nr 77, angående personliga ålderstillägg för år 1921 åt förste byråinspektören å kommerskollegii fartygsinspektionsbyrå P. A. Lindblad och byråinspektören å samma byrå P. B. Rundblom;

nr 78, angående personliga ålderstillägg åt vissa fartygsinspektörer;

nr 80, angående beredande av likvid för varor, avsedda att levereras till vissa nödlidande länder;

nr 75, angående ökning av riksbankens sedelutgivningsrätt;

nr 65, angående anslag för barnmorskeundervisningen; och

nr 70, med förslag till lag om ägo gränser m. m.

Dessa propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 3.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet *Murray*, som anförde: Herr talman, mina herrar! I en med andra kammarens tillstånd till mig framställd interpellation har ledamoten av kammaren herr A. N. Sjöström berört frågan om användningen av de medel, som av 1920 års riksdag anvisats för bostadsbyggande vid kommunikationsverken, och har interpellanten därvid beträffande särskilt frågan om sådant bostadsbyggande i Göteborg för statens järnvägars räkning till mig framställt vissa spörsmål. *Svar å interpellation.*

Andra kammarens protokoll 1921. Nr 14.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Då det, enligt vad interpellanten under hand meddelat mig, för frågans behandling av vederbörande stadsmyndigheter i Göteborg är av vikt, att besked snarast lämnas uti av interpellanten berörda avseenden, har jag ansett mig böra redan nu lämna ett svar. De av interpellanten till mig riktade frågorna äro följande:

1) Huruvida av järnvägsstyrelsen framställda krav på fri tomtupplåtelse för här ifrågavarande bostäder i Göteborg föranletts av direktiv från Kungl. Maj:t;

2) Därest så icke skulle vara förhållandet om jag ansåge, att fri tomtupplåtelse borde vara nödvändig förutsättning för ifrågavarande bostadsbyggen; samt

3) Därest även denna fråga skulle besvaras nekande, om jag vore villig medverka därtill, att vederbörande verk erhöle förstärkt, att ovan omförmälda medel borde användas på ett sätt, som bättre överensstämde med avsikten vid anslagens beviljande.

Interpellanten har framhållit, att avsikten med förenämnda av 1920 års riksdag beviljade anslag till bostadsbyggande vid kommunikationsverken varit att dels bereda statens tjänstemän bättre tillgång till bostäder och dels att i någon mån lindra bostadsnöden på orter, där denna vore särskilt tryckande; och synes interpellanten mena att med detta syfte icke skulle överensstämma att kräva tillhandahållandet av fri tomtupplåtelse från vederbörande samhällets sida.

Med anledning härav vill jag framhålla, hurusom i Kungl. Maj:ts proposition, nr 314, till nästlidet års riksdag angående anslag till främjande av bostadsproduktionen med mera uttryckligen framhålls, att i de fall, då kommuner eller enskilda tillhörig tomtmark erfordrades för ifrågavarande bostadsbyggande, *avgörande inflytande för bostadsbyggets tillkomst å orten borde tillerkännas spörsmålet, om vederbörande tillhandahölle marken kostnadsfritt eller på eljest fördelaktiga villkor.* Detta uttalande lämnades ock av riksdagen utan erinran.

Enligt min mening kunna starka skäl anföras till stöd för, att då här ifrågavarande bostadsbygge måste utföras på en ur kostnadssynpunkt för statens affärsdrivande verk särdeles oförmånlig tidpunkt, hänsyn tages till den ställning, vederbörande kommuner intaga i fråga om villkoren för tomtupplåtelse för ändamålet, då ju nämligen ett tillskott i bostadsbeståndet även måste vara av betydande intresse för kommunerna själva. Härmed vill jag dock icke hava sagt, att fri tomtupplåtelse under alla förhållanden bör sättas som ett oeftergivligt villkor för sådant bostadsbyggande. Under i övrigt likvärdiga förhållanden synes det emellertid med de av riksdagen godkända grunderna för anslaget beviljande bäst överensstämma, om företräde ges åt de kommuner, som i fråga om tomtupplåtelse visa större tillmötesgående.

Vad det av interpellanten omnämnda cirkuläret från järnvägsstyrelsen angår, har detsamma icke tillkommit på mitt initiativ. Cirkuläret blev emellertid under hand för mig uppvisat innan detsamma avsändes, och förklarade jag därvid — och detta såvitt jag

kan finna i full överensstämmelse med de nyss angivna grunderna för användningen av ifrågavarande anslag — att hinder ej syntes böra möta för järnvägsstyrelsen att av vederbörande samhällen söka utverka upplåtelse kostnadsfritt av tomter för bostadsbyggande. Jag fäste emellertid samtidigt uppmärksamheten på ordalydelsen i det av mig förut omnämnda uttalandet till 1920 års bostadsproposition och framhöll, att en slutlig prövning av frågan måste ske i enlighet med i propositionen angivna grunder, och att det sålunda ej vore uteslutet att uppföra bostäder även å platser, där mark ej erhöles kostnadsfritt, men dock på fördelaktiga villkor.

Med vad jag nu yttrat torde de två första av interpellanten framställda frågorna få anses besvarade. Jag vill blott härtill lägga, att, såsom av det föregående framgår, utsikterna för Göteborgs stad att bli delaktig av ifrågavarande anslag givetvis äro större i den mån större tillmötesgående visas i fråga om tomtupplåtelse, detta desto hellre som på ett flertal andra orter behovet av bostadsbyggande för statens järnvägar torde vara fullt ut lika trängande som i Göteborg. I sådant avseende tillåter jag mig erinra därom, att behovet av bostadsbyggnader för de affärsdrivande verken år 1920 ansågs motsvara en byggnadskostnad av 157 miljoner kronor.

I interpellationen har åberopats ett tidningsuttalande av inberörd, att det föreslagna bostadsbyggandet i Göteborg, som omfattade 60 lägenheter, endast vore »en ringa avbetalning» på statens järnvägars »skyldighet» att bygga. Statens järnvägars tjänstemän i Göteborg uppginge nämligen till ett antal av 1,691, av vilka 940 vore ogifta. För dessa funnes inalles blott 184 lägenheter, till vilkas uppförande staten medverkat. Tillkomme nu de planerade 60 lägenheterna, finge dock 700 järnvägsmannafamiljer och 750 ogifta tjänstemän fylla sitt bostadsbehov på den allmänna hyresmarknaden.

Med anledning härav tillåter jag mig framhålla, att statsverket nog icke som regel velat vidkännas någon skyldighet att i större samhällen bygga bostäder åt sina tjänstemän — och detta icke ens vad de affärsdrivande verken beträffar. Har man under normala tider, medan byggnadskostnaderna ännu voro moderata, hävdad en dylik ståndpunkt, lär det knappast kunna påfordras, att en motsatt uppfattning skulle komma till tillämpning nu, då kostnaderna befinna sig på en sådan höjd, att man aldrig kan tänka sig möjligheten av att från statstjänarna uttaga motsvarande hyror. För ett affärsdrivande verk betyda de nu ifrågavarande bostadsbyggnaderna en säker förlust, som nog icke understiger 50 % av det därå nedlagda kapitalet. Man må under sådana förhållanden icke förundra sig över, om järnvägsstyrelsen vill söka ur detsamma få ut så mycket som möjligt — förlusten blir under alla förhållanden ganska stor.

Slutligen ber jag att få framhålla, att det krav på kostnadsfria tomter eller åtminstone verkligt billig mark, som statsmakterna uppställt beträffande användningen av här ifrågavarande anslag å 17,500,000 kronor, icke gjorts gällande i fråga om så att säga normala bostadsbyggen för statens räkning. Om man i Göteborg eller annorstädes fruktat, att det nu framförda kravet på fri mark skulle

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Svar å
interpellation.
(Forts.)

betyda inledningen till en ny tomtpolitik från statens sida, så har man misstagit sig. Det är uteslutande i fråga om dessa extraordinära krisbyggen, som man ansett nödigt att från kommunernas sida påkalla ett visst tillmötesgående beträffande tomtupplåtelse.

Med anledning av interpellantens tredje spörsmål, om jag vore villig medverka till ett förständigande till järnvägsstyrelsen att sänka sina anspråk på Göteborgs stad, tillåter jag mig erinra därom, att frågan om sättet för användningen av här ifrågavarande anslag för någon vecka sedan genom en särskild proposition underställdes riksdagens prövning. Därest denna proposition godkännes lär det ankomma på Kungl. Maj:t att slutligen bestämma, på vilka platser bostadshusen skola komma att uppföras. Det är min förhoppning, att det vid denna prövning skall komma att visa sig, att Göteborgs stads erbjudande av tomt för desamma skall visa sig vara så beskaffat, att det motsvarar statsmakternas *i detta fall* uppställda krav på fri tomt eller åtminstone på mark på verkligt billiga villkor.

Vidare yttrade

Herr Sjöström: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra mitt tack för det lämnade svaret samt även därför att det kom så pass snart. I motiveringen till min interpellation har jag antytt, att underhandlingar mellan Göteborgs stad och järnvägsförvaltningen pågått en längre tid i syfte att åstadkomma tomtinköp för bostadsbyggen. Dessa förhandlingar äro enligt bestämda uppgifter av tämligen egendomlig art, då järnvägsförvaltningen inkom till Göteborgs stads myndigheter med en skrivelse, i vilken man helt bryskt ovillkorligen ville ha tomtmark gratis upplåten med full äganderätt. Beträffande denna skrivelse hade givetvis myndigheterna — i detta fall förmodar jag i första hand drätselkammaren — icke annat att göra än att taga ståndpunkt till frågan, för bifall eller avslag. Göteborgs drätselkammare har enligt uppgift avslagit denna järnvägsförvaltningens begäran om fria tomter, och om några dagar torde ärendet komma före i stadsfullmäktige för slutgiltig behandling; och alldenstund drätselkammarens förslag, efter vad jag tror mig veta, är enhälligt, torde det vara uteslutet annat än att stadsfullmäktige komma att följa drätselkammarens förslag.

Då skulle denna fråga för Göteborgs vidkommande vara avgjord, och enligt järnvägsförvaltningens skrivelse skulle sålunda förvaltningen förlägga sin byggnadsverksamhet till en annan ort d. v. s. utanför Göteborg och kanhända på en sådan plats, där järnvägsstyrelsen själv äger tomter, och sålunda på en plats, där bostadsbristen icke är så skriande och så stor som i Göteborg. Det belopp, som det rör sig om, är stadens självkostnadspris för tomten och det lär vara omkring 150,000 kr. Här har staden prutat hälften, och således gäller det cirka 75,000 kr. Detta är enligt mitt förmenande en summa, som icke kan spela någon avgörande roll varken för staden eller kungl. järnvägsstyrelsen. Då allt förhandlande i fort-

sättningen torde vara uteslutet, var avsikten med min interpellation att syfta dithän att bereda vederbörande parter möjlighet att komma tillsammans för att ordentligt underhandla och överlägga i frågan; och i värsta fall får väl, såsom jag menat i min interpellation, Göteborgs stad bita i det sura äpplet och lämna från sig dessa tomter gratis med ty åtföljande konsekvenser, som man befarar bland stadens myndigheter. Ett flertal statsmyndigheter och även andra hava nämligen inlett förhandlingar om köp av tomter för bostadsbyggen till samma billiga pris, men dessa underhandlingar hava på sista tiden helt och hållet upphört på grund av att dessa myndigheter ansett sig kunna vänta för att se hur det skulle gå med järnvägsstyrelsens förhandlingar kontra Göteborgs stad. Konsekvenserna av att staden ger efter torde därför bliva, att dessa myndigheter i sin tur skola komma med samma anspråk.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

För min del har jag, som sagt, ingenting emot, att Göteborgs stad skulle vara nödsakad att upplåta tomter gratis och med full äganderätt, utan jag har huvudsakligen fäst mig vid att man verkligen får dessa bostäder, som komma att bliva ett värdefullt tillskott för Göteborgs stad, där bostadsnöden är i hög grad tryckande. Jag hyser den förhoppningen, att med denna min interpellation och det välvilliga svaret också väg skall öppna sig för nya underhandlingar mellan Göteborgs stad och järnvägsförvaltningen.

Jag vill därtill tillägga, att jag icke tror, att Göteborgs stads myndigheter, då de avslagit järnvägsförvaltningens krav på fria tomter, grundat detta på någon som helst gnidighet eller snålhet, utan jag vill passa på tillfället att erinra därom, att Göteborgs stad för sin del gjort så pass stora uppoffringar för att nu åstadkomma bostadsbyggen som knappast någon stad eller kommun i vårt land. Göteborgs stad har nämligen beviljat samma subvention som staten eller 15 % av kostnaden till dem, som vilja bygga egna hem eller smålägenheter. Utnyttjas detta i den utsträckning, som man hoppats och trott, blir det säkerligen en tämligen stor utgift för Göteborgs stad, som i sinom tid kommer att synas på debetsedlarna. Givetvis är det detta, som legat till grund för att Göteborgs stads myndigheter i detta hänseende icke varit så villiga att ögonblickligen falla till föga för järnvägsförvaltningens krav.

Herr talman, jag har intet vidare att erinra, utan jag får tacka för det svar, jag erhållit, och jag hoppas, att interpellationen såväl som svaret skola åstadkomma vad jag åsyftat, nämligen att nya förhandlingar måtte upptagas för att dessa bostadsbyggen verkligen skola komma till stånd i Göteborg.

§ 4.

Föredrogos var för sig och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner:

nr 64, angående bidrag till semester- och vilohem för viss personal vid post- och telegrafverken; samt

nr 74, angående inköp för postverkets räkning av fastigheter i Lilla Alby municipalsamhälle i Solna socken m. m.

§ 5.

Vidare föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 1 A, 1 B och 18 samt andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 1.

§ 6.

Interpellation.

Herr talmannen gav härefter på begäran ordet till

Herr H a g e, som yttrade: Till medlemmar av den vänstersocialistiska riksdagsgruppen inkomma numera dagligen resolutioner och förfrågningar, i vilka alltmera otåligt framföres den frågan, om man ej *snart* har att förvänta sig åtgärder från statsmakternas sida för motarbetande av arbetslösheten.

Att sådana framställningar numera inströmma i allt större utsträckning, är helt naturligt. Arbetslösheten blir för var dag, som går, allt mera omfattande. Det ena företaget efter det andra stänger sina portar eller inskränker driften, och samtidigt ske uppsägningar och avskedanden av personal även från statens sida. Kommunernas möjligheter att genom nödhjulsarbeten och arbetslöshetsanslag in-skrida äro i många fall begränsade. Nöden och oron bland arbetarklassen för vad de kommande månaderna skola föra med sig växer. Och samtidigt börjar man allt otåligare spörja, om de utredningar som, enligt vad det uppgivits, igångsatts av regeringen, för anordnande av arbetstillfällen m. m. ej snart äro fullbordade, så att de planerade arbetena i största utsträckning nu kunna igångsättas. Ty just *nu* är det behöfligt, att dylika åtgärder framför allt vidtagas. Kommer däremot utrednings- och förberedelsearbetet att taga en längre tid i anspråk, är det risk för att det planerade arbetet blir en verklighet först vid en tidpunkt, då arbetslösheten, åtminstone inom vissa områden, möjligen kan komma att bliva av mindre omfattning än vad nu är fallet och vad som under den allra närmaste liggande tiden kan förväntas.

Riksdagen har nu varit samlad mera än en månad, men någon närmare upplysning om huru regeringen tänker sig ordnandet av åtgärderna för motarbetandet av arbetslösheten har ej ännu lämnats. Trots att såväl i trontalet som i statsverkspropositionen ställts i utsikt, att regeringen skulle senare inkomma med framställning till riksdagen i frågan — vilken utfästelse uppfattats så, att denna framställning skulle komma ganska *snart* — föreligger, såvitt jag har mig bekant, ännu inga åtgärder från regeringens sida, ägnade att öka arbetstillgången eller på annat sätt motarbeta arbetslösheten. Samtidigt meddelas från flera håll i landet, att man konstaterat, att statsanslag i viss utsträckning finnas beviljade för vissa arbeten men att arbeten likväl ej igångsatts. Samtidigt har även konstaterats,

att även inom kommunerna anslag finnas på sina håll disponibla för vissa arbeten, varför man kunde ifrågasätta, att staten gjorde påtryckningar på kommunerna i syfte att åstadkomma påbörjandet och fullföljandet av dylika arbeten, i de fall, där de avstannat. Interpellation.
(Forts.)

Genom pressen har i dagarna meddelats, att utredning påginge inom statsdepartementen om åstadkommandet av tillverkningar för statens räkning särskilt inom textilindustrin. Säkerligen skulle utsträckandet av en sådan utredning till att omfatta även andra områden av den privata företagareverksamheten kunna medverka till ökandet av arbetstillgången. Men även härvidlag är det av vikt, att vad som göres, *sker inom den närmaste tiden*. Givetvis kunna också beställningar hos enskilda företag ske, innan man ännu hunnit fullborda en pågående utredning om den samlade kvantitet av en viss vara, som staten kan behöva för statsverkets samtliga grenar.

De förhållanden, som jag här påpekat, motivera, att regeringen fortast möjligt lämnar riksdagen sådana upplysningar i frågan, att riksdagen kan bedöma, huruvida dessa brådskande angelägenheter verkligen handläggas på sådant sätt, att åtgärder för arbetslöshetens minskande kunna igångsättas och komma att igångsättas med minsta möjliga tidsutdräkt. Ett svar på denna fråga bör naturligtvis även innehålla uppgifter om huruvida regeringen vid denna frågas utredande använt ett system för yttrandes avlämnande från de olika verken, vilket kunnat befordra frågans hastiga avgörande.

Men samtidigt skulle det även vara önskligt erhålla ett svar på den frågan, om ej regeringen anser, att arbetslösheten är en så ofta förekommande företeelse, att man hade anledning väpna sig på särskilt sätt mot densamma t. ex. genom åstadkommande av något slags organ, som kunde utgöra en försvarsberedning mot densamma. Om ett sådant organ existerade kunde det redan tidigt, då man började märka förkänningarna av en krisperiod, planera en del av de utredningar, som nu måste verkställas (t. ex. om tillverkningar hos enskilda av varor för statsverkets räkning, igångsättande av statens och kommunala arbeten m. m.) och på detta sätt medverka till att åtgärderna mot arbetslösheten fortare kunde igångsättas.

Med hänvisning till vad jag här yttrat och med hänsyn till att de arbetslösas stora massa kunna ha rätt att fordra, att en bestämmd deklARATION avgives rörande när statsmaktens bebådade åtgärder mot arbetslösheten äro att förvänta, tillåter jag mig härmed att av regeringen utbedja mig ett svar i frågan. Den omständigheten, att regeringen eventuellt kommer att avgå — en avgång som naturligtvis under inga förhållanden får fördröja denna frågas lösande — kan ej vara nog motiv för att längre uppskjuta interpellationen, utan vill jag därför utbedja mig kammarens tillstånd att få till statsministern — alldenstund frågan berör flere departement — framställa följande frågor:

1) Vill regeringen på lämpligt sätt lämna riksdagen ett meddelande, huru långt utredningen angående åtgärder mot arbetslösheten fortskridit, samt när dylika åtgärder kunna förväntas, även som vilka åtgärder eventuellt redan igångsatts eller komma att igång-

Interpellation. sätts, samt om några åtgärder vidtagits eller komma att vidtagas
(Forts.) för ökandet av arbetstillgången genom igångsättandet av arbeten med statsanslag, genom beställandet från enskilda företag av förnödenheter för statens räkning eller genom anknypandet av handelsförbindelser med länder (främst Sovjet-Ryssland) där avsättning av svenska varor kan förväntas?

2) Anser regeringen, att man skulle kunna genom åstadkommandet av ett särskilt organ, något slags försvarsberedning mot arbetslösheten medverka till att vid inträffande arbetslöshet det förberedande arbetet för åtgärder mot arbetslösheten kunde forceras så att åtgärderna fortare kunde bli verklighet, och är i så fall regeringen villig medverka till ett dylikt organs tillkomst?

Ifrågavarande anhållan blev av kammaren bifallen.

§ 7.

Herr *Thore* avlämnade en av honom och herr *Sommelius* undertecknad motien i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 67, med förslag till lag om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg eller andel däri, så ock mot förvärv av aktie i aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri.

Denna motion, som erhöll ordningsnummer 257, blev på begäran bordlagd.

§ 8.

Vid föredragning härpå av ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 154, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion av avskaffande av statsrådseden, beslöt andra kammaren hänvisa detta ärende till sitt första tillfälliga utskott.

§ 9.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 3 och 9 §§ i lagen den 5 juli 1884 om skydd för varumärken; och

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskild bestämmelse i fråga om skydd för vissa främmande patent.

§ 10.

Till bordläggning anmälades:

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av väckta motioner om upphävande av legostadgan för husbönder och tjänstehjon;

nr 3, i anledning av väckt motion om ändring av 71 § i lagen den 14 juni 1918 om fattigvården; och

nr 4, i anledning av väckt motion angående tillstånd för flottningsförening att som säkerhet för vissa lån använda allmän flottleds egendom.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Block</i>	under 3 dagar fr. o. m. den 21 febr.,	
» <i>Karlsson</i> i Vätö	» 6 » » » 17 »	
» <i>Strid</i>	» 5 » » » 16 »	
» <i>Nilsson</i> i Vibberbo	» 12 » » » 17 »	
» <i>Borggren</i>	» 6 » » » 16 »	och
» <i>Ryberg</i>	» 3 » » » 16 »	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,37 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 16 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Dahlberg* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 71, med förslag till lag om ändring i vissa delar av 14 kap. strafflagen.

Denna proposition blev på begäran bordlagd.

§ 2.

Enligt därom den 12 i denna månad fattat beslut företogs nu val av dels tjugufyra valmän för utseende av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare samt riksdagens militieombudsman och dennes efterträdare, dels ock sex suppleanter för dessa valmän; och befunnos vid valens slut hava blivit utsedda till

valmän:

- herr *Billqvist*,
» *Carlsson-Frosterud*,
» *Eriksson* i Grängesberg,
» *Eriksson* i Överbyn,
» *Fast*,
» *Hamrin*,
» *Hagman*,
» *P. S. Hedlund* i Östersund,
» *Hellberg*,
» *Igel*,
» *Jonson* i Remröd,
» *Karlsson* i Gasabäck,
» *Larsson* i Kroken,
» *Lindman*,
» *Löfgren* i Stockholm,
» *Nylander*,
» *Olsson* i Golvvasta,
» *Osberg*,
» *Persson* i Tofta,
» *Pehrsson* i Bramstorp,
» *Ros*,

herr *Sundling*,
» *Söderberg* och
» *Aarnseth*,

var och en med 145 röster; samt

suppleanter:

herr *Poppius*,
» *Jansson* i Talby,
» *Hansson* i Trollhättan,
» *Carlström* i Helgagård,
» *Clemedtson* och
» *Ryberg*,

var och en med 118 röster.

Ordningen mellan suppleanterna bestämdes, sådan den finnes här ovan angiven, genom lottning.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag angående de i nästföregående paragraf omförmälda valen.

§ 4.

Herr statsrådet *Hansson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 73, angående anslag för uppförande av en lärlingsbyggnad för lantbruksskolan vid Ultuna; och
nr 81, angående ändring i gällande bestämmelser om glidande tullsatser för vissa slag av spannmål m. m.

Nämnda propositioner bordlades.

§ 5.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till bankoutskottet propositionen, nr 72, angående årliga understöd å allmänna indragningsstaten åt ombudsmännen vid sjömanshuset i Kalmar P. A. Nelsson och vid sjömanshuset i Marstrand Mathilda Nordström;

till statsutskottet propositionerna:

nr 77, angående personliga ålderstillägg för år 1921 åt förste byråinspektören å kommerskollegii fartygsinspektionsbyrå P. A. Lindblad och byråinspektören å samma byrå P. B. Rundblom;

nr 78, angående personliga ålderstillägg åt vissa fartygsinspektörer; och

nr 80, angående beredande av likvid för varor, avsedda att levereras till vissa nödlidande länder;

till bankoutskottet propositionen, nr 75, angående ökning av riksbankens sedelutgivningsrätt;

till statsutskottet propositionen, nr 65, angående anslag för barnmorskeundervisningen; samt

till behandling av lagutskott propositionen, nr 70, med förslag till lag om ägo gränser m. m.

§ 6.

Herrar *Thores* och *Sommelius* på kammarens bord liggande motion, nr 257, som nu föredrogs, remitterades till behandling av lagutskott.

§ 7.

Vidare föredrogos, men bordlades åter andra lagutskottets utlåtanden nr 2—4.

§ 8.

Till avgörande förelåg nu statsutskottets utlåtande, nr 1 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatsens för år 1922 första huvudtitel, innefattande anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna.

Ang.
anslaget till
Kungl. Maj:ts
hovhållning.

Punkten 1, angående förstärkning av anslaget till Kungl. Maj:ts hovhållning.

I enlighet med vad Kungl. Maj:t uti innevarande års statsverksproposition under punkten 1 av första huvudtiteln föreslagit riksdagen, hemställde utskottet, att riksdagen måtte till förstärkning av anslaget till Kungl. Maj:ts hovhållning å extra stat för år 1922 bevilja ett förslagsanslag, högst, 200,000 kronor.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr *Karlsson* i Vätö: Herr talman! Jag har begärt ordet för att meddela, att jag vid en eventuell votering icke kommer att rösta för detta anslag. Jag anser mig nämligen icke kunna stå till svars med, att det i en tid, då det på grund av arbetslöshet råder nöd och elände i tiotusentals svenska hem i vårt land, anslås en så stor summa, som det här är fråga om, åt så få personer. Det rör sig ju här icke endast om 290,000 kronor utan enligt tilläggsstaten om ytterligare 290,000 kronor; det skulle sålunda bli sammanlagt icke mindre än 580,000 kronor, som riksdagen här komme att anslå. Min övertygelse är, att man på denna punkt måste rösta för avslag, och jag ber sålunda att få yrka avslag på ifrågavarande anslag.

Häruti instämde herrar *Borg*, *Johansson* i Uppmälby, *Kloo*, *Paulsen*, *Uddenberg*, *Hansson* i Sölvesborg och *Blomquist*.

Herr Branting: Herr talman! Jag förstår mycket väl det betraktelsesätt, som gjort, att några av mina partivänner här icke ansett sig kunna följa statsutskottets hemställan och Kungl. Maj:ts förslag.

Saken ligger emellertid så till, att denna fråga kom fram redan under den tid, då jag hade äran att vara statsminister. Det väckte helt naturligt hos den dåvarande regeringen, som ansåg sig böra taga ståndpunkt till saken, ganska stora betänkligheter, då det föreslogs, att man eventuellt borde gå med på ett förslag om höjning av vissa summor på första huvudtiteln. Följden blev, att vi underkastade frågan en mycket noggrann och ingående granskning. Därvid visade det sig emellertid, att det verkligen fanns fullkomligt talande skäl för en höjning av detta anslag, vilket kvarstått oförändrat ända sedan år 1865. Det visade sig, att de kostnadsökningar, som de senaste årens dyrtid fört med sig ifråga om de alls icke överdrivna löner, som förut utgått till betjäning och vakthållning vid slottet och som måste bestridas av förevarande anslag, voro högst betydande. Och dessa öknningar i avlöningarna voro ofrånkomliga, därest icke innehavarna av sagda poster helt och hållet skulle underbetalas på ett sätt, som man inte kunde stå till svars med. Man fann också, att de besparingar, på vilka man helt naturligt såsom första utväg tänkte, för att söka åstadkomma indragningar och minskningar på denna stat, i stor utsträckning redan voro genomförda. Det framgick sålunda, att ett nämnvärt ytterligare fortgående på den vägen icke var möjligt. Man kunde icke driva inskränkningarna över en viss gräns på grund av att den stora byggnaden, det kungliga slottet, kräver en stor personal, för att det skall kunna brukas på ett sådant sätt, som man väl i alla fall får anse, att det svenska folkets flertal önskar.

När vi därför på grundvalen av vår noggranna och opartiska granskning kommo till detta resultat, ansågo vi oss för vår del icke kunna annat än bestämma oss för att tillstyrka det förslag, som sedan blivit framfört av Kungl. Maj:t. Därom har jag velat offentligent underrätta, för den händelse sakförhållandet icke skulle vara bekant för alla.

Jag tror sålunda, att om man verkligen sakligt prövar denna fråga, man icke kan komma ifrån att det behöves en höjning. Denna höjning svarar ändå icke alls mot de höjda kostnader, som dyrtiden och det sjunkande penningvärdet härvidlag fört med sig. Jag anser under sådana förhållanden, att det är riktigt att följa statsutskottets och Kungl. Maj:ts hemställan och bevilja ifrågavarande anslag.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Vännerström: Herr talman! Å den grupps vägnar, som jag har äran tillhöra, måste jag dels av principiella, dels av praktiska skäl inlägga en gensaga mot denna post.

Jag vill nämligen hänvisa till, att såväl detta anslag som de övriga anslag, som här kunna komma ifråga, alls icke överensstäm- ma med eller rättare stå i skriande motsättning till den sparsamhetens anda, för vilken särskilt regeringen har slagit sig till riddare. När

Ang.
anslaget till
Kungl. Maj:ts
hovhållning.
(Forts.)

Ang.
anslaget till
Kungl. Maj:ts
hushållning.
(Forts.)

regeringen har gjort gällande, att man bör spara på varje post, och även riksdagens samtliga partier slagit in på denna sparsamhetens väg, synes det mig vara tämligen självfallet, att man bör börja från början, d. v. s. vid första huvudtiteln.

Om vi nu se på denna huvudtitels utformning under de föregående åren, finna vi, att riksdagen år 1919 beviljade sammanlagt anslag å 1,546,000 kronor, år 1920 åter 1,621,800, och nu begäres det av denna riksdag ett anslag på ordinarie riksstat och på tilläggsstat av sammanlagt 2,290,377 kronor, d. v. s. det rör sig om en mersumma på närmare halva miljonen.

Jag vill för min del säga, att det vore en synnerligen underlig sparsamhetsväg, som riksdagen skulle följa, ifall den verkligen bifölle såväl huvudtiteln i sin helhet som förevarande anslag. Och det förefaller mig särskilt underbart, om efter den synnerligen markanta debatt, då såväl första som andra kammaren avvisade förslaget om kaffetull och antogo bevillningsutskottets motivering med dess direkta anmaning till största möjliga sparsamhet, varigenom t. o. m. vållades en regeringskris, riksdagen omedelbart därefter skulle börja tillämpa denna nya sparsamhetsanda genom att fullt och helt votera bifall till vad regeringen i förevarande avseende hemställt om.

Jag tycker särskilt, att då herr Branting har blivit den förste, som efter regeringskrisen anmodats att övertaga ansvaret för den nya sparsamhetspolitiken, det är tämligen egendomligt av honom att nu vara den förste, som bryter med nämnda politik och yrkar bifall till en synnerligen betydande höjning å första huvudtiteln.

Vid särskilt förevarande punkt gäller, önskar man ju där ett förstärkningsanslag på 200,000 kronor gentemot det föregående anslaget på 800,000 kronor, d. v. s. en procentuell höjning av 25 %. Herr Branting har talat om dyrtidens inverkan på detta område, men det förhåller sig ju så, att prisnivån i denna stund sjunker. När nu enligt socialstyrelsens uppgifter prisindexen faller överallt ute i Sveriges land, måste man göra sig den frågan: är verkligen det kungliga slottet den enda plats, där prisindexen alltjämt är i stigning? Om man med anledning av indexens fall går till en nedpressning av löner över hela linjen, minskar sålunda tjänstemännens avlöningar, drager av på dyrtidstilläggen o. s. v., förfaller det tämligen orimligt att man höjer upp i topparna, där det dock ser ut, som om behoven skulle vara något mindre än annorstädes.

Herr Branting talade om, att nödvändiga besparingar härvidlag ha blivit gjorda. Ja, jag har visserligen icke tillräcklig sakkunskap på detta område, det erkänner jag, men det har sagts mig, — jag har icke kunnat kontrollera uppgiften — att det alltjämt förekommer något sådant, som att det i kungliga stallet finnes sammanlagt icke mindre än 40 hästar och för dem en bemanning på 39 man! Är detta verkligen sant — och jag har fått uppgiften från tämligen sakkunnigt håll — vill jag påstå, att man måhända kan vidtaga ytterligare en och annan besparing utöver dem, som herr Branting för sin del ansåg att man redan gjort. Och när i alla händelser situationen är sådan, såsom herr Karlsson i Vätö anförde, att Sveriges arbetare måste

Ang.
anslaget till
Kungl. Maj:ts
hovhållning.
(Forts.)

gå med på löneminskningar å 20 till 25 % och man för dessa löneminskningars skull vill kasta in hela vårt samhälle i en stor social kris. så vore det icke märkvärdigt, om, därest riksdagens första och andra kammarare nu skulle votera en förhöjning av apanaget på likaledes ungefär 25 %, detta med rätta skulle väcka ond blod och stark förbittring på de ställen i landet, där man slåss med nöden och där det icke som i detta fall gäller att söka tillfredsställa behov, som mera ha med representation än med nöd att göra.

Jag vill sedan i detta sammanhang tillägga ännu en sak. Det förefaller mig, som om utrymmet eller tomrummet i det kungliga slottet måhända skulle kunna användas något lämpligare, än vad fallet nu är — jag syftar härvid på de betydande spritlager, som finnas där för närvarande. Jag vill visst icke genomföra någon förbudspolitik ifråga om användningen av dessa tomrum och jag vill heller icke vara med om en puritansk reglering av bestämmelserna angående uthyrningen där. Men jag vill endast hemställa, om det icke skulle kunna läggas i dagen en viss måtta vid sådana uthyrningar.

Jag erinrar om det anslående tillfälle, då vi tillsammans vandra de upp till slottet för att vara med om riksdagens högtidliga öppnande. Det var många av riksdagens ledamöter, som då — med användande av sina luktorgan — fingo den föreställningen, att de hade förrirat sig in i något av herr Bratts utminuteringsställen i stället för att vara på väg till den vackra tillställningen i slottskyrkan och på rikssalen. Det är visst icke någon förbudsfanatism från min sida, som dikterar detta mitt uttalande. Jag kan hänvisa till en sådan auktoritet som den kände kåsören »Bon soir», som fann sig föranlåten att i »Nya Dagligt Allehanda» gå in på denna fråga. När man t. o. m. från detta håll anser, att man fått för mycket av det goda, undrar jag, om icke spritdoftens intensitet nått en sådan styrka, att den väsentligen överstiger gränsen av vad som hör till det verkligt anständiga. Jag vill alltså hemställa, att då vi icke befinna oss i ett förbudspolitiskt utan i ett den Brattska ransoneringens tidevarv, man måtte vädja till Kungl. Maj:t att även på detta område införa ett sådant restriktionssystem, att de grövsta obehagen av spritdoften skulle kunna försvinna, åtminstone vid de mest högtidliga tillställningarna.

Jag får alltså för mitt eget vidkommande och å den grupps vägnar, till vilken jag hör, anhålla om avslag å den kungliga propositionen. — Detta innebär då på samma gång ett principiellt ställningstagande i negativ form till hela denna huvudtitel.

Herr Jönsson i Revinge: Det framhålles i regeringspropositionen och underströks även av herr Branting, att det nuvarande anslaget till Konungens hovhållning bestämdes år 1865. Om man räknar med det fallande penningvärdet under hela den tidsperiod, som sedan dess förflutit, kan man icke göra gällande annat, än att rent sakliga skäl tala för att, även om man bortser från den exceptionella dyrtid, som inträffat sedan 1914, det begärda förstärkningsanslaget av 200,000 kronor är fullt berättigat. Då härtill ytterligare kommer, att Konungen under kristiden i olikhet med alla

Ang.
anslaget till
Kunql. Maj:ts
hovhållning.
(Forts.)

andra statsfunktionärer icke erhållit något dyrtidstillägg, har jag svårt att förstå den starka opposition, som reses mot att man förstärker det nu utgående anslaget till hovhållningen med 200,000 kronor. Som herr Branting framhöll, går hela beloppet åt i form av dyrtidstillägg åt Konungens tjänstepersonal, och varken herr Vennerström eller den förste talaren torde väl göra gällande, att denna personal i olikhet med alla andra icke borde komma i åtnjutande av något slags sådant dyrtidstillägg.

Herr Karlsson i Vätö har framhållit, att han inför utsikten till en ihållande arbetslöshet icke kunde vara med om det här anslaget. Ja, den synpunkten skulle kunna läggas på varje fråga, så snart det gäller dyrtidstillägg åt statstjänare, men jag förmodar, att han icke vill upprepa orden, när vi om någon månad skola behandla frågan om dyrtidstillägg till samtliga statstjänare. Då antar jag, att han icke för resonemanget, att vi icke kunna bevilja något dyrtidstillägg, enär arbetslösheten är så svår, att vi måste spara pengarna för det ändamålet.

Herr Vennerström sade, att prisnivån sjönk, varför han på den grunden tyckte, att det kunde vara alldeles onödigt att bevilja anslaget i fråga. Ja, det är riktigt, att den har sjunkit, och den kommer kanske fortfarande att sjunka. Men man får taga i betraktande, att under de år, då prisnivån varit alldeles exceptionellt hög, har Konungen icke haft dyrtidstillägg i någon form, och man kan utgå från, att de representationsutgifter, som äro ofrånkomliga för en man i statschefens ställning, i varje fall högst avsevärt ökats under de här åren, och det kan icke vara staten värdigt att kostnaden för dessa representationsplikter skall satsas av medel ur Konungens privata kassa, utan staten bör väl bestrida dessa utgifter.

Jag tvivlar verkligen på att ett bifall till statsutskottets förslag skall framkalla så mycket ond blod och väcka så stark förbittring, som herr Vennerström talade om i detta sammanhang, ty jag är absolut säker på, att om man framställer saken sådan, den verkligen är, utan alla agitatoriska bisyften, skall man även ute i landet förstå densamma och inse, att det är fullt berättigat att även i fråga om statschefen bevilja de medel, som kunna vara nödvändiga för fullgörande av dennes representativa skyldigheter.

Så talade herr Vennerström om punschlagret i en källare i slottet, och jag medger gärna, att det vore önskvärt, att det där lagret kunde komma bort. Det är emellertid en hyresfråga mellan hovhållningen och hyresgästen, och jag har svårt att förstå, hur det skall gå till, ifall punschlagret skall ligga kvar, att, som herr Vennerström ifrågasatte, få bort doften vid *högtidliga* tillfällen, ty punschen doftar väl lika bra vid högtidliga tillfällen som i vardagslag. Ett uppfyllande av herr Vennerströms önskan förutsätter enligt min mening, att staten betalar hovhållningen ersättning för mistad hyresinkomst och så få bort det hela. Detta torde vara den riktiga lösningen av frågan.

Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr S o m m e l i u s: Herr talman, mina herrar! Blott ett par ord. Jag har tyvärr blivit förekommen av herr Branting och den senaste ärade talaren, men jag vill tillägga, att då man här förordat sparsamhet och på samma gång uttalat sig för nödvändigheten av att någonting göres för att förhindra allt för stor arbetslöshet, så är det i varje fall kanske icke så aldeles säkert, att det är uppriktighet, som ligger till grund för denna framställning, utan det är snarare på något annat ställe skon klämmer. Det gäller nog mera en politisk orientering.

Ang.
anslaget till
Kungl. Maj:ts
hovhållning.
(Forts.)

Emellertid ber jag att få instämma med de två talarna, som yrkat bifall till utskottets hemställan, och jag gör det på den grund, att jag anser, att det är både billigt och rättvist, att man icke endast på ett håll söker utöva sparsamhet, ty hittills har det i sanning visat sig, att sparsamheten på alla andra områden blivit i högsta grad negligerad.

Jag anhåller därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Lithander* instämde häruti.

Herr A n d e r s o n i Råstock: Då frågan blivit föremål för debatt, ber jag att i största korthet få angiva de skäl, som för mig varit avgörande vid mitt ställningstagande till denna fråga i utskottet.

Jag vill då till en början uttryckligen betona, att första avdelningen var fullkomligt överens om, när saken blivit klarlagd, att frågan borde kommit fram 1917 eller 1918, då de egentliga dyrtidstilläggen för direkta statstjänare praktiskt taget började tillämpas, och att man icke bort dröja så länge, som man gjort, varför vi haft det allra starkaste skäl att i utlåtandet skriva på följande sätt: »Enligt vad utskottet inhämtat, uppgår det nu begärda förstärkningsanslaget icke på långt när till det belopp, som Hans Maj:ts Konungen måste vidkännas för de genom dyrtiden ökade kostnaderna till avlöning åt befattningshavare vid hovstaten.»

Jag har vidare låtit mig angeläget vara att ytterligare taga reda på, hur det förhåller sig, och jag måste säga, att på grund av det dåliga ekonomiska läge, som det här anslaget faktiskt befunnit sig i, är icke den personal, det gäller, överbetald. Jag tror icke, att det är många statstjänare i andra hand, som skulle vara tillfreds med att den, som så att säga indirekt får svara för deras avlöning, ensam skall kläda skott för de ökade kostnaderna för deras dyrtidstillägg.

Herr V e n n e r s t r ö m har också fört på tal innehållet i andra punkter i utlåtandet, och jag förmodar, att det är med herr talmannens medgivande han vidrört dem. För att slippa begära ordet ännu en gång vill jag säga, att jag icke trodde, att jag från herr V e n n e r s t r ö m s sida skulle få höra uttryck för vad jag betraktar som kulturfiendlighet. Han tycktes vilja göra gällande, att man borde spara överallt även med risk att nationella minnesmärken vanvårdas

Ang.
anslaget till
Kungl. Maj:tes
hovhållning.

(Forts.)

på ett sätt, som ingen i landet kan vara betjänt med eller innerst önskar.

Herr talman! Jag har velat säga dessa få ord för att ange, varför jag givit min anslutning till detta anslagskrav, och jag vill därutöver endast påpeka, att det här gäller ett förstärkningsanslag, som kan av riksdagen, då de skäl, som nu föreligga för anslaget beviljande, bortfallit, utan vidare strykas, om så anses lämpligt.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Anderson i Råstock förenade sig herrar *Nilsson* i Landeryd och *O. Nilsson* i Örebro.

Herr *V e n n e r s t r ö m*: Jag ber att få inlägga en synnerligen bestämd gensaga gentemot herr Andersons i Råstock tal om kulturflentlighet från min sida. Om det gäller anslag för att verkligen vårda såväl det kungliga slottet som där befintliga möblemang och konstverk, vilka ha mycket högt kulturvärde, så är jag med om mycket stora anslag, till och med större än som här begärts, för att det icke skall gå med dem som med Ulriksdals slott, vilket blivit vanvårdat på ett rent skandalöst sätt. Men det gäller att skilja ut den frågan från den, som här nu föreligger, och då tror jag nog, att herr Anderson i Råstock och jag skola bli överens. Emellertid tror jag icke, att vad det gäller de stora spritlagren under kungliga slottet, de kunna anses ha sammanhang med frågan om värden av våra nationella minnesmärken.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes emellertid av herr Hage, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 1) av utskottets förevarande utlåtande nr 1 A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 131 ja mot 31 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 2—9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 9.

Herr statsrådet *Hammar skjöld* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 55, angående disponerande av vissa för komplettering av arméns radiotelegrafmateriel anvisade medel;

nr 56, angående ersättning till värnpliktige K. E. Backlund i anledning av sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring; och

nr 57, angående ersättning till värnpliktige G. Nyström i anledning av sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring.

Ifrågavarande propositioner bordlades på begäran.

§ 10.

Vid härefter punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 1 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1921 första huvudtitel, innefattande anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna, blevo utskottets i nämnda utlåtande gjorda framställningar av kammaren bifallna.

§ 11.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anvisande å 1921 års tilläggsstat under fjärde huvudtiteln av anslag till förstärkning av ordinarie anslaget till flottans nybyggnad och underhåll.

*Ang. flottans
nybyggnad
och underhåll.*

I överensstämmelse med vad Kungl. Maj:t föreslagit under punkten 37 av fjärde huvudtiteln i innevarande års proposition med förslag till tilläggsstat till riksstaten för år 1921, hemställde statsutskottet, att riksdagen måtte till förstärkning av ordinarie reservationsanslaget till flottans nybyggnad och underhåll å tilläggsstat för år 1921 anvisa ett förslagsanslag, högst, 3,000,000 kronor.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr *Lövgren* i Nyborg: Herr talman! När jag ser på detta statsutskottets utlåtande, så börjar jag verkligen tro, att det finnes någon diktator i statsutskottet, då det icke finnes någon reservation på en punkt sådan som denna, en diktator, som suveränt bestämmer, huru utskottets betänkanden skola se ut.

Det förefaller mig som, därest det bara vore det minsta grand allvar bakom talet om sparsamhetsvilja, att det kunde räcka med dessa 3,534,000 kr., som redan finnas anslagna för detta ändamål, utan att man också skall komma med begäran om ytterligare 3 miljoner kr. för samma improduktiva ändamål.

Utän att dock vilja gå närmare in på denna sak i en längre debatt, ber jag att få yrka avslag på utskottets utlåtande.

Ang. flottans
nybyggnad
och underhåll.
(Forts.)

Herr A n d e r s o n i Råstock: Herr talman! Jag skall icke förlänga debatten, utan vill blott påpeka, att 1:a avdelningen tillsammans med försvarsrevisionen varit nere i Karlskrona och gjort sig övertygade om, hur det förhåller sig med den här saken, och att goda skäl förefinnas för tillstyrkande av det anslag, som här beärts.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes av herr Lövgren i Nyborg, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 134 ja mot 27 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Ang. Sveriges
utträde ur
nationernas
förbund.

Slutligen upptogs till behandling andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om Sveriges utträde ur nationernas förbund.

Uti en inom andra kammaren väckt och till dess femte tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 253, hade herr Lövgren i Nyborg yrkat, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om prövning och utredning av frågan om Sveriges snarast möjliga utträde ur Nationernas förbund.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan upplästes, varefter

Herr L ö v g r e n i Nyborg yttrade: Herr talman, mina herrar! När vi för ett år sedan diskuterade frågan om vårt lands inträde i Nationernas förbund, tillät jag mig framhålla nödvändigheten av att vi noga undersökte, vilka stater som voro de bestämmande i förbundet. Jag ansåg nämligen, att nationsförbundets politik och ar-

bete skulle bli precis av samma art som de bestämmande staternas i förbundet. Nu har förbundet varit i verksamhet ett helt år, och om man upptager till granskning det som förbundet åstadkommit, blir resultatet ganska ringa. Det har ju visat sig, att förbundet icke är något annat än ett annex till segermakternas utrikesdepartement, förvandlat som det är till ett petitionsinstitut utan någon reell makt, men likväl med förmåga att på ett helt annat sätt än tillförne kedja de små staterna vid segermakternas triumfvagn.

*Ang. Sveriges
uttråde ur
nationernas
förbund.
(Forts.)*

Vid debatten i fjol var det någon, som frågade: vad händer, om vi icke gå med i Nationernas förbund. — Skall rättfärdigheten då skövla våra åkrar? Jag har nu sport många av mina kamrater här i kammaren: »Vad tycker du om motiveringen till vår motion; anser du icke det är riktigt vad som där framhålles?» De flesta ha då svarat: »Jo, det är klart, att det är rätt det där, men man kan ju icke springa på det sättet fram och tillbaka; när vi gingo in i förbundet i fjol, måste vi stanna där i år.»

Jag har mycket väl förstått, att denna motion endast skulle bli en demonstration. Jag har naturligtvis insett, att jag icke har utsikt att i år få riksdagen med mig på denna sak. Men jag vet också, att den motivering, som finnes i motionen, är hållbar. Om ett år eller två, eller kanske det dröjer litet längre, skall frågan åter vara aktuell, och vi skola bli tvungna att taga upp den på allvar. Jag har dock ansett, att man redan nu i början av nationsförbundets tillvaro bör underkasta densamma en kritisk granskning.

Den grundval, på vilken Nationernas förbund sades skola vila, nämligen de 14 punkter, som Wilson en gång formulerade och som utan tvivel voro utmärkta punkter, som varje människa kunde skriva under, den grundvalen har ju av segermaktdiplomatien förvandlats till sin absoluta motsats. Om grunden är sönderriven, kan man då uppföra en stolt och solid byggnad därpå? Kan man på den grund, som Versaillesfreden utgör, bygga upp en verklig fredsbyggnad, som förverkligar freden mellan världens folk? Jag tror det icke, men däremot tror jag, att man på detta sätt låst fast rustningarna och den väpnade freden på ett sätt, som efter någon tid slutligen skall leda till nya krig och nytt elände.

Man kunde begära av Nationernas förbund, att det skulle inskrida exempelvis mot sådana gräsligheter som dem som försiggå i Ungern just nu, men ingenting sker. Det visar, att förbundet antingen är fullkomligt maktlöst eller också icke vill göra någonting. I dagens nummer av Social-Demokraten finnas skildringar angående jedeförföljelserna i det kungliga Ungern. Jag har här den engelska arbetaredelegationens rapport, och jag har också herr Brantings egna ord sedan föregående riksdag på att det existerar en vit terror i Ungern. Har Nationernas förbund, hava segermakterna, har västmaktsdiplomatierna ingripit gent emot detta? Vill någon inbilla oss, att segrarna sakna makt att rätta förhållandena i Ungern, om de bara ville? Naturligtvis ha de makt, men de vilja icke använda makten.

Hurudana äro förhållandena på Irland? Jag tillät mig taga

Ang. Sveriges
uttråde ur
nationernas
förbund.
(Forts.)

upp den saken när vi sista gången debatterade denna fråga. Ha dessa förhållanden förbättrats eller förvärrats sedan dess? Jo, de ha förvärrats så till den grad, att för närvarande torde man icke kunna uppleta ett olyckligare sakernas tillstånd än det, som råder i Irland — om icke möjligen i Indien.

Jag rekommenderar alla, som äro intresserade av saken, att studera ett arbete angående Indien av C. G. Horneman med titeln »Amritsar», så skola herrarna få belägg för den politik, som föres av England, alltså den starkaste makten i Nationernas förbund. Och sådan dess politik är i Indien och på Irland, sådan blir den ock inom Nationernas förbund. Ty om man är odemokratisk på det ena hållet, blir man det också på det andra.

När Armenien av delegeradeförsamlingen beviljats inträde i Nationernas förbund, vägrade stormakterna ratifikation av detta beslut. Detta bevisar återigen, att Nationernas förbund ingenting annat är än ett maktlöst petitionsinstitut.

Det finnes så oändligt mycket att tala om, så att man kunde hålla på en hel dag med att draga fram de misförhållanden, som nu råda ute i världen och de fruktansvärda olyckor, som segermakerna låta övergå densamma, men jag förstår ju, att det är meningslöst att hålla något längre anförande om den saken i denna församling. Jag kan dock icke underlåta att på en punkt visa upp ett oerhört missförhållande.

J. M. Keynes uppskattar i sin bok om fredens ekonomiska följder det samlade skadestånd, som ententemakterna skulle avkräva Tyskland, till 150 milliarder francs. Pariskonferensen har nyss beslutat att skadeståndet skall utgöra 226 milliarder francs. Vad betyder det? Jo, att Tyskland under 40 års tid eller mer skall försättas i ett oerhört slaveri. Tror någon att man kan taga ut 226 milliarder guldfrancs av Tyskland? Är det någon som tror det, skall jag säga, att han är en idiot, mogen för Konradsberg. Vad jag däremot tror, det är att just denna attitud från segermakternas sida kommer att framkalla ett motsatsförhållande mellan Nationernas förbund och segermakterna, vilket skall resultera i nya krig.

Det finnes egentligen inga ord, som äro nog starka, då det gäller att kritisera deras hållning, som segrat i världskriget, i all synnerhet om man ser deras uppträdande mot bakgrunden av de försäkringar, som gjordes under den tid kriget pågick, det sätt på vilket de lockade sina medborgare ut i kriget, detta tal om kamp för folkets självbestämmanderätt, om demokrati och alla möjliga välsignelser, som skulle komma efter kriget. Vad har kommit? Jo, som jag tillät mig säga i fjol, i stället för ett fruktansvärt krigsvidunder med ingenjörshjärna, som den tyska militarismen var, ha vi nu fått fem vidunder med ingenjörshjärna, fem vidunder, som hota världens fred.

Under sådana förhållanden synes det mig oriktigt att kedja vårt folk fast vid dessa segermaktens triumfvagn och vid deras politik, ty det kommer endast att leda till att vi, på detta sätt fastkedjade, en vacker dag komma att finna oss invecklade i konflikter

med andra folk, som nu stå utanför, men som med nödvändighet för sin existens skull skola tvingas till kamp mot Nationernas förbunds stormakter.

Jag skall icke förlänga debatten vidare utan sluta med att yrka bifall till min motion, och jag skall också begära votering för att se, huru många i denna kammare, som äro anhängare av ett utträde ur Nationernas förbund.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till min motion.

Vidare anförde:

Herr Laurén: Herr talman, mina herrar! Då motionären yrkat bifall till sin motion och sålunda avslag på utskottets hemställan, skall jag be att, under hänvisning till vad utskottet yttrat, få säga, att det skäl, motionären anförde, nämligen att det icke vore lämpligt att på sådant sätt springa fram och tillbaka, nog varit ett av de bestämmande för utskottets avslagsyrkande. Det är nämligen givet, att då riksdagen för så kort tid sedan ingående diskuterat frågan om inträde i Nationernas förbund, det icke kan vara riksdagen värdigt att året därpå komma och begära att få gå ut ur förbundet igen.

Detta skäl har motionären också insett, men han har därjämte framställt en hel del anmärkningar emot Nationernas förbunds sätt att handla, vilka jag nu varken kan eller vill närmare inlåta mig på. Jag vill blott säga, att man av en sådan församling naturligtvis icke får fordra allt, vad man vill, redan första tiden. Detta stort anlagda förbund måste ha någon tid på sig för att kunna verka, och de verkningar, vi sett, ha dock gått i den riktning, som riksdagsmajoriteten i fjol satte som mål för sina önskningsar, då vi inträdde i Nationernas förbund. Jag ber att få hänvisa motionären till en utredning i decembernumret av tidskriften Forum, där detta är närmare relaterat, men vilken utredning jag icke vill taga kammarens tid i anspråk med att läsa upp, och jag för övrigt antager, att flertalet av kammarens ledamöter känna till utredningen.

Jag skall således, herr talman, inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Jonsson i Mörkhult instämde häruti.

Herr Branting: Mina herrar! Då motionären själv förklarar, att han väckt sin motion mera med tanke på framtiden än ögonblicket, torde det vara skäl att uppskjuta en mera ingående granskning av densamma, tills frågan blir, som motionären väntar, aktuell. Jag skall ingalunda bestrida, att i motionens motivering liksom i motionärens yttrande här i dag finnes åtskilligt beaktansvärt, åtskilliga sanna påpekanden av beklagliga missförhållanden, som existera. Men frågan ligger ju ändå inte så, att man utan vidare kan ha fog att påstå, att vi nu, därför att alla dessa missförhållanden icke under krigets efterverkningar kunnat komma till någon lösning i den riktning, som

Ang. Sveriges
utträde ur
nationernas
förbund.
(Forts.)

Ang. Sveriges
uttråde ur
nationernas
förbund.

(Forts.)

världsdemokratien önskar, skola kasta bort det låt vara ofullkomliga instrument för förbättring av förhållandena i världen, som skapats genom tillkomsten av Nationernas förbund.

Det är oändligt enkelt att kritisera allt, som där icke gjorts, och stryka under att där återstår ofantligt mycket. Men den slutsats, som herr Lövgren därur drar: att Sverige bör vända ryggen åt det hela, synes mig vara alldeles förhastad. Jag tror, att det här, liksom på så många andra områden, är bättre att bygga på den låt vara ofullkomliga grund, som är lagd, och försöka att hjälpa upp vad som ännu brister och felar, än att kasta omkull, i den mån man det förmår, dessa första försök till att få bättre förhållanden till stånd. Det är mot hela detta åskådningssätt som motionären gjort sig till tolk för: att vi, därför att vi inte genast fått ett fullkomligt Nationernas förbund, inte böra ta någon befattning med försöken därtill, mot hela detta åskådningssätt är det, som jag för min del — och jag tror många med mig — måste inlägga en gensaga. På den vägen att bara vänta, tills det skall kunna åstadkommas någonting ofantligt mycket bättre på en gång, bygger man i denna ofullkomligheternas värld sällan upp något bestående och varaktigt.

Jag skall — liksom de föregående talarna — icke gå in på detaljerna i denna sak. Många av de förhållanden, som påpekats i herr Lövgrens motion, äro som jag sade helt visst synnerligen beklagliga men det är ju också bekant, att i den mån det varit möjligt att utöva någon inverkan på dem, som makten hava, har det under den förflutna tiden gjorts och göres det fortfarande framställningar även ifrån svenskt håll i avseende å hithörande förhållanden. Tyvärr ha ju inom de segrande makterna starka nationalistiskt reaktionära strömningar gjort sig gällande, vilka tagit sig uttryck i de val, som ägde rum under intryck av fredsslutet, då krigets alla lidelser ännu spelade så stor roll; och förr än detta missförhållande blivit ändrat genom att demokratien får mer att säga, genom att arbetarrörelsen i de stora länderna kommer starkare fram, förr är det inte att vänta, att man, från de klasser, som hittills haft ledningen, skall kunna få synnerligen mycket gjort i den riktning, man helst skulle önska.

Jag kan inte underlåta att tillägga, att beklagligtvis i ett land som Frankrike, vilket herr Lövgren också nämnde, just den splittring inom arbetarrörelsen, som underhålles i främsta rummet ifrån det land, som herr Lövgren betraktar som i vissa avseenden ett mönsterland, i hög grad bidragit till att försvåra och försvaga möjligheten av en demokratisk förskjutning i den riktning, som skulle kunna av Nationernas förbund göra någonting, som bättre överensstämde med dess ursprungliga tanke.

Vi ha i alla fall ingen anledning att, såsom herr Lövgren i sin motivering påstår, på grund av sammankomsten i Genève se alltför pessimistiskt på förhållandenas fortsatta utveckling. Om man icke ifrån början ställt förväntningarna så höga, att de blivit ouppfyllbara, måste man säga, att just i Genève dock gjordes vissa bestämda framsteg och konsoliderades de försök till ett närmande mellan nationerna, vartill grunden lagts genom instiftandet av Nationernas för-

bund. I varje fall skulle det vara i allra högsta grad olämpligt. om man nu på grund av missnöje med att man inte kommit längre med detta närmande skulle vända ryggen åt förbundet och därigenom nödvändigögra, att det hela börjades om från början.

Ja^g ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ang. Sveriges
uttråde ur
nationernas
förbund.
(Forts.)*

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes av herr Lövgren i Nyborg, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller femte tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 133 ja mot 26 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 13.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av väckt motion angående ändring i lagen den 19 juni 1919 om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om landsting;

nr 10, i anledning av väckt motion angående ändring av 14 § 1 mom. i förordningen om kommunalstyrelse i stad;

nr 11, i anledning av väckt motion om ändrad tid för väckande av nya förslag vid landsting; och

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § i stadgan den 13 juni 1913 om proportionellt valsätt vid vissa val inom landsting och stadsfullmäktige m. m.;

bevillningsutskottets betänkande, nr 4, i anledning av väckta motioner om förhöjning av tullsatserna för vissa varuslag; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplä-

Andra kammarens protokoll 1921. Nr 14.

telse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av kronan tillhörande jordägarandelar i gruvor; och

nr 8, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utsträckning av gällande förbud mot att under häckningstiden taga vissa fågelägg till att beträffande Västkusten avse alla sjöfåglars ägg.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag.

§ 15.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Broander</i>	under 8 dagar fr. o. m. den 17 febr.,			
» <i>Pettersson</i> i Vråtsered	» 8 » » »	18 »		
» <i>Hermelin</i>	» 5 » » »	18 »		
» <i>Ericson</i> i Boxholm	» 5 » » »	18 »		
» <i>Erlansson</i>	» 10 » » »	19 »		
» <i>Lovén</i>	» 4 » » »	17 »		och
» <i>Svedberg</i>	» 7 » » »	19 »		

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 1 e. m.

In fidem
Per Cronvall.